

רעיון נשגב של הבעש"ט הקדוש ותלמידיו זי"ע

החובה ללכת בדרכי אבות שחפרו בארות מים כדי לגלות הניצוץ האלקי הטמון בתוך הארציות

הבאר השנייה היא כנגד יצחק שיצא ממנו עשו, אשר ידוע כי שרו הוא הס"מ השטן המשטין ומקטרג על ישראל, לכן מצד עשו רבו על הבאר ויקרא יצחק את שם הבאר "שטנה" מלשון "שטן". ומצינו מקור לכך מדברי רבינו בחיי שכתב בלשון קדשו: "ויש לך להתעורר בשם הבאר הזה, כי שם נמצא השטן שהוא שרו של עשו המשטין עלינו תמיד".

הבאר השלישית שחפר יצחק היא כנגד השלישי שבאבות, יעקב אבינו המוכחר שבאבות שהיתה מיטתו שלימה לכן לא רבו עליה, ויקרא יצחק את שם הבאר "רחובות, ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ" – כנגד יעקב שהיה פרה ורבה וזכה להוליד את י"ב שבטי י"ה שהיו כולם צדיקים.

חפירות הבארות לגלות הניצוץ האלקי הטמון בארץ

ועתה בא וראה יסוד נשגב במשנתו הטהורה של הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, אשר דיבר בקדשו לבאר בדרך עבודה מה שהתעסקו האבות הקדושים בחפירות בארות מים, שנתכוונו בכך לחפור בארציות החומרית כדי לגלות את הניצוץ האלקי הטמון בתוכה, כמו שהביא ה"מאור עיניים" פרשת ויצא (בדפוס החדש דף צו ד"ה כי זה), והנה הדברים בלשון קדשו:

"כי זה סוד כל הבארות שחפרו האבות, למצוא מים שהיא התורה בבחינת עפר במדרגות הפחיתות, וכמו שאמר הבעש"ט זלה"ה נשמתו בגניזי מרומים על פסוק (בראשית כו-טו) וכל הבארות אשר חפרו עבדי אבינו בימי אברהם אבינו סתמום פלשתים וימלאום עפר, שהוא כמו שאמרנו שכל אחד מן האבות עשה התגלות התורה מיסוד עפר ומדרגות תחתונים, על ידי תיקון מדתו של כל אחד ואחד, למצוא שם מים, בחינת באר מים חיים, שלא יכסה יסוד העפר על המים.

ואחר הסתלקות אברהם נסתמו התגלות ההם, על ידי יסוד העפר ששב לכסות על בחינת המים,

הזכיר באר מים חיים כמו שאמר (ירמיה יז-ג) מקור מים חיים את ה'.

וקרא הראשון עשק, ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו, ועשו אתנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות עד שהחריבוהו, והשני קרא שמה שטנה, שם קשה מן הראשון, והוא הבית השני שקרא אותו כשמו שכתוב בו (עזרא ד-ו), ובמלכות אחרושו בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם, וכל ימיו היו לנו לשטנה עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה.

והשלישי קרא רחובות, הוא הבית העתידי שיבנה במהרה בימינו, והוא יעשה בלא ריב ומצה, והאל ירחיב את גבולנו, כמו שנאמר (דברים יט-ח) ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר דיבר וגו' שהוא לעתיד, וכתוב בבית השלישי (יחזקאל מא-ז) ורחבה ונסבה למעלה למעלה ופרינו בארץ, שכל העמים יעבדוהו שכם אחד".

ויש להוסיף תבלין על פי הידוע כי ג' בתי מקדשות הם כנגד ג' אבות הקדושים, כמבואר בגמרא (פסחים פח.): "לא כאברהם שכתוב בו הר... ולא כיצחק שכתוב בו שדה... אלא כיעקב שקראו בית", וכתב האלשיך הקדוש ב"תורת משה" פרשת בחוקותי (ויקרא כו-ג ד"ה או יאמר), כי האויבים שלטו בבית מקדש הראשון שהיה כנגד אברהם משום שיצא ממנו ישמעאל, ושלטו גם בבית מקדש השני שהיה כנגד יצחק משום שיצא ממנו עשו, אבל בית מקדש השלישי שיבנה בזכות יעקב אבינו שהיתה מיטתו שלימה יתקיים לנצח נצחים בלי שום ביטול.

מעתה יש לומר כי ג' הבארות שחפר יצחק הם כנגד ג' אבות הקדושים, באר הראשונה היא כנגד אברהם שיצא ממנו ישמעאל שכתוב עליו (בראשית כא-כ): "וישב במדבר והי רובה קשת". ופירש רש"י: "היה יושב במדבר ומלסטם את העוברים הוא שנאמר ידו בכל", לכן מצד ישמעאל שעושק ומלסטם את הבריות רבו על הבאר, ויקרא יצחק את שם הבאר "עשק כי התעשקו עמו".

בפרשתנו פרשת תולדות אנו למדים, על העבודה העצומה שהשקיעו האבות הקדושים לחפור בארץ בארות מים, על התנגדות הפלשתים שסתמו את הבארות, ועל עבדי אלימלך שהמשיכו במאבק לגזול מיצחק את בארות המים, עד שהצליח בסופו של דבר לחפור באר מים חיים אשר לא רבו עליה, והנה הם הפסוקים (בראשית כו-יח):

"וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו וסתמום פלשתים אחרי מות אברהם, ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו. ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים, ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים, ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו, ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה, ויעתק משם ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחובות, ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ".

שלוש בארות כנגד שלושה בתי מקדשות

הרמב"ן מביע את פליאתו על מה שהרחיב הכתוב לספר על הבארות אשר חפר יצחק, אשר בהשקפה ראשונה אין בזה ענין מיוחד וכבוד גדול ליצחק, וביאר הרמב"ן כי שלושה הבארות שחפרו עבדי יצחק הם כנגד שלושת בתי המקדשות, לכן בשתי הבארות הראשונות "עשק" "שטנה" היתה מריבה בין רועי גרר לרועי יצחק, כי הם כנגד שני בתי מקדשות שנחרבו בעוונותינו הרבים, אבל הבאר השלישית "רחובות" שלא רבו עליה היא כנגד בית מקדש השלישי שיתקיים לנצח, והנה הם הדברים בלשון קדשו:

"ויקרא שם הבאר עשק. יספר הכתוב ויארין בענין הבארות, ואין בפשוטי הסיפור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק, והוא ואביו [אברהם] עשו אותם בשוה, אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו, כי בא להודיע דבר עתיד, כי באר מים חיים ירמוז לבית אלקים אשר יעשו בניו של יצחק, ולכן

**בעש"ט: האבות חפרו בארציות העולם,
כדי לגלות "באר מים חיים" - הניצוץ האלקי שנמצא בכל דבר**

**שפת אמת: בתחילת הבריאה כיסו המים את פני כל הארץ,
מגילוי אור התורה שנמשלה למים בלי הסתר**

**אמנם כדי שתהיה בחירה צוה ה': "יקוו המים... ותראה היבשה",
שיכסה עפר הארץ על בארות המים**

**"מים התחתונים" הטמונים במעמקי אדמה בוכים,
שגם הם רוצים להתגלות לפני ה' כמו "מים העליונים"**

האדמה מארבע רוחות, שבכל מקום שימות שם
תהא קולטת לקבורה."

והנה טרם שיצר הקב"ה את גוף האדם,
השקה תחילה את כל פני האדמה במימי התהום,
כדי ללוש את גוף האדם מעפר ומים, כמו שכתוב
(שם שם-ו): "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל
פני האדמה", ופירש רש"י: "לענין ברייתו של
אדם, העלה התהום והשקה עננים לשרות העפר,
ונברא אדם כגבל זה שנותן מים ואחר כך לש את
העיסה, אף כאן והשקה ואחר כך וייצר."

וראוי להתבונן גם לפי קוצר השגתנו, מה שבחר
הקב"ה לייצר את גוף האדם כלול מעפר האדמה
ומימי התהום, אך לפי דברי ה"שפת אמת" יאירו
עינינו להבין שבחר הקב"ה לברוא את גוף האדם כך,
שיכלול בתוכו את מימי התהום שהם בבחינת "באר
מים חיים" - הניצוץ האלקי, וגם את עפר האדמה
המסתיר על הניצוץ האלקי שבתוך האדם, כדי
שתהיה לו בחירה לבחור בטוב או להיפך ח"ו.

ומזה נשכיל להבין כי כמו שאיש ישראל צריך
לחפור בעפר האדמה של ארציות העולם הזה, כדי
לגלות "באר מים חיים" - הניצוץ האלקי הטמון
במעמקי האדמה, כך צריך כל אדם לחפור בעפר
האדמה של גופו שנברא ממנו, כדי לגלות את באר
המים הניצוץ האלקי שטמון בתוך גופו, אשר ממנו
גיבל הקב"ה את גוף האדם עפר מן האדמה.

ונראה להביא סימוכין לכך ממה שהביא
ה"שם משמואל" (פרשתנו שנת תרע"ח) בשם אביו
הגה"ק בעל "אבני נזר" זי"ע כעין רעיון קדוש
זה של הבעש"ט בשינוי קצת, דהיינו למצוא
את הבאר מים בתוך האדם עצמו ולא רק בתוך
העולם, והנה הדברים בלשון קדשו:

"דהנה כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה הגיד בענין
הבארות, על פי דברי חובת הלבבות בפסוק
(משלי כ-ה) מים עמוקים עצה בלב איש, שכמו
המים מציאותם בטון הארץ מאז ומעולם, אלא

שהם רמז על כוחות הטומאה סתמום בעפר כדי
למנוע גילוי אור ה', אך בסופו של דבר הצליחו
האבות למצוא באר מים חיים, וסללו בכך את
הדרך לכל ישראל עד סוף כל הדורות, שבכל פעם
שיתייגע איש ישראל לחפור בארציות העולם,
יזכה לגלות "באר מים חיים" - הניצוץ האלקי
שטמון בתוך הארציות עכדה"ק.

ויש להוסיף תבלין לבאר מדוע הצליח יצחק
לגלות באר מים בלי שום מריבות, דוקא בבאר
השלישית "רחובות" שהיא כנגד יעקב אבינו,
בהקדם לבאר מהו כלי החפירה שבו חופרים
בארציות העולם כדי לגלות באר מים חיים.
ונראה כי התורה הקדושה שבה נברא כל העולם
כולל הארציות שבו, היא כלי החפירה שעל ידי
העסק בה אפשר לחפור בתוך הארציות ולגלות
ניצוץ הקדושה הטמונים בה, ומטעם זה נמשלה
התורה למים כי על ידי העסק בה מגלים את
המים הטמונים בעפר הארץ.

והנה מבואר בזה הקדוש (פרשת ויצא קמו):
כי יעקב הוא עמוד התורה: "על שלשה דברים
העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות
חסדים, התורה דא יעקב, העבודה דא יצחק,
גמילות חסדים דא אברהם". הנה כי כן מטעם
זה דוקא בחפירת הבאר השלישית שהיא כנגד
יעקב אבינו עמוד התורה, נתגלה באר מים שלא
סתמום ולא רבו עליה, ללמדנו כי רק בכח עסק
התורה אפשר לגלות באר מים.

הקב"ה יצר את גוף האדם משילוב נפלא של עפר ומים

רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך
מלכי המלכים, אשר יצר את גוף האדם בחכמה,
כלול מעפר האדמה ומימי התהום הטמונים
במעמקי האדמה, כמו שכתוב ביצירת האדם (שם
ב-ז): "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה
ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה".
ופירש רש"י: "עפר מן האדמה, צבר עפרו מכל

והסתימה היתה על ידי פלשתים שהם הקליפות
שחזרו וגברו, ויצחק שב וחיפן כמו שכתוב (שם שם-
יח) וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו
וגו'... וכל זה היה לדורות הבאים לתקנם, שאלולי
האבות לא היה אפשר להשיג שום השגה ולהתקרב
להשם יתברך... וזהו ואברהם עודנו עומד לפני ה',
פירוש בהווה תמיד הוא כך, שהוא עומד לימין
צדיקים לעזרנו על ידי התיקונים שתיקן וגילה לנו,
לחפור בבחינת עפר בארות מים חיים".

ויש להעיר כי ה"שפת אמת" (פרשתנו שנת
תרל"ג) מביא רעיון נשגב זה של הבעש"ט בשם
זקינו הגה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע, ובלשון
קדשו: "אדוני אבי זקני מורי ורבי ז"ל הגיד בענין
הבארות שחפרו אבותינו, להסיר החיצוניות
למצוא הארה הגנוזה, שבכל מקום יש נקודה
פנימיות". וכך הוא ממשיך בכל הפרשה
להשתעשע ולבאר דברי זקינו בכמה אופנים.

"יקוו המים מתחת השמים... ותראה היבשה"

בדרך זו במסילה נעלה להתבונן בדברי
ה"שפת אמת" (פרשתנו שנת תרמ"ז), שמבאר
בדרך נפלא דברי זקינו החידושי הרי"ם בענין
חפירות הבארות, בהקדם לפרש מקרא שכתוב
במעשה בראשית (בראשית א-ט): "ויאמר אלקים
יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה
היבשה ויהי כן". הביאור בזה על פי מה שמצינו
בתחילת מעשה בראשית שכל הארץ היתה
מלאה מים, כמו שכתוב (בראשית א-ב): "ורוח
אלקים מרחפת על פני המים".

ומבאר ה"שפת אמת" הכוונה בזה לפי המבואר
במדרש (ב"ר א-א) שהקב"ה הסתכל בתורה וברא
את העולם, ומאחר שהעולם נברא על ידי התורה
שנמשלה למים כמאמרם (ב"ק יז): "אין מים אלא
תורה", לכן היתה כל הארץ מלאה מים: "ורוח
אלקים מרחפת על פני המים", שהוא ענין התגלות
אור התורה בלי שום הסתר כמו שהוא בשמים.

אולם הלא תכלית הבריאה היא שלמטה בארץ
יהיה אור ה' מוסתר, כדי שתהיה לאדם בחירה
לבחור בטוב או להיפך ח"ו, לכן "ויאמר אלקים
יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה
היבשה", פירוש שיקוו המים של תורה מוסתרים
ומכוסים בתוך הארץ, וכלפי חוץ תראה רק היבשה
שהוא עפר אדמה המכסה על פני המים, עד שיבוא
האדם ויחפור בתוך הארציות כדי לגלות את אור
התורה הניצוץ האלקי המוסתר בה.

הנה כי כן זהו הענין שחפרו האבות הקדושים
בארציות החומרית, כדי לגלות "באר מים חיים"
אור ה' הטמון במעמקי האדמה, אמנם הפלשתים

המלך הקב"ה, ומקור הדבר במקרא שכתוב בפרשת ויקרא (ויקרא ב-ג): "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך". ופירש רש"י: "מלח ברית, שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים בחג".

וכתב על זה רבינו בחיי (שם): "וכן אמרו במדרש מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקב"ה את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה, התחילו מים התחתונים בוכים... אמרו אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו... אמר להם הקב"ה, הואיל ולכבודי עשיתן כל כך, אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם... ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח וניסוך המים".

ענין זה מבואר גם בתיקוני זוהר (תיקון ה יט): "ומחלוקת האי דאיהו לשם שמים בגין דמים תתאין אינון בוכין ואמרין, אנן בעיין למהוי קדם מלכא עלת העלות ובען לסלקא לעילא". ובתרגום ללשון קודש: "ומחלוקת זו שהיא לשם שמים, משום שמים תחתונים הם בוכים ואומרים, אנו רוצים להיות לפני המלך שורש כל השרשים ואנו רוצים לעלות למעלה".

אמנם ענין בכיית מים התחתונים צריך ביאור, שהרי אחד מיסודות האמונה הוא (ישעיה ו-ג): "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו", הנה כי כן מה להם למים התחתונים לבכות: "אנן בעיין למהוי קדם מלכא", הלא גם בעולם הזה הם עומדים לפני הקב"ה. זאת ועוד, מאחר שברא הקב"ה את המים התחתונים שיהיו למטה, מי הוא זה אשר יבוא אחרי המלך לבקש ממנו לשנות סדרי בראשית.

מים עליונים - תורה מן השמים

אך לפי האמור יש לומר כי "מים עליונים" הם חלקי התורה שנמשלה למים, שהוריד הקב"ה לישראל מן השמים בשעת מתן תורה, אך לעומת זה "מים התחתונים" הם חלקי התורה וניצוצי הקדושה הטמונים במעמקי האדמה ומכוסים בארציות העולם הזה, שעליהם אמר הקב"ה במעשה בראשית: "יקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה", לכן הם בוכים ומתפללים לפני הקב"ה, שיזכו גם הם להתגלות על פני הארץ, שיעבוד האדם בהם את ה' כמו שהוא עובד עם המים העליונים.

ונראה לבאר לפי זה תשובת הקב"ה למים התחתונים: "אמר להם הקב"ה, הואיל ולכבודי עשיתן כל כך, אין להן רשות למים העליונים

הקב"ה ברא את גוף האדם מעפר האדמה ומימי התהום, כדי שגם אצלו יכסה העפר על באר המים הניצוצי האלקי

התורה היא בבחינת כלי חפירה שבה חופרים בעפר הגוף, כדי לגלות את באר המים הניצוצי האלקי הטמון בגוף

חינוך: טהרת האדם מטומאתו על ידי הטבילה במים, כדי שיזכור את המים שכיסו את פני כל הארץ

שורש הטומאה מעפר הגוף המכסה על באר המים, והטהרה היא על ידי טבילה במים לגלות הניצוצי האלקי

וזהו ששנינו בגמרא (קידושין ל:): "כך הקב"ה אמר להם לישראל, בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו". כי היצר הרע מגביר את יסוד העפר באדם כדי לכסות על יסוד המים שהוא הניצוצי האלקי שבתוכו, אבל על ידי העסק בתורה זוכים לחפור ביסוד העפר שבאדם ולגלות את באר מים חיים שבתוכו.

הנה כי כן זהו הענין שכפה הקב"ה על ישראל את ההר, שהוא עפר האדמה המכסה על המים, ואמר להם לישראל: "אם אתם מקבלים התורה מוטב", כי אז יהיה בידכם כלי חפירה בעפר האדמה של הגוף, כדי לגלות את יסוד המים - הניצוצי האלקי שבתוך האדם, "ואם לאו", שלא תקבלו את התורה ולא יהיה בידכם כלי חפירה, כי אז "שם תהא קבורתכם", הכוונה בזה על הניצוצי האלקי שבתוך האדם, שיהיה קבור בתוך עפר האדמה של הגוף המכסה עליו שלא יאיר ויתגלה.

נמצינו למדים מזה לקח נשגב לכל אחד מישראל, לזכור תמיד שהקב"ה יצר את גופנו מעפר האדמה שגבל עם מימי התהום, משום שכל אחד יש לו ניצוצי אלקי המיוחד לחלק נשמתו, אלא שהוא מכוסה בעפר האדמה של הגוף, והחובה מוטלת עלינו שלא להיות בכלל: "ואם לאו שם תהא קבורתכם" - שהניצוצי האלקי מכוסה בעפר הגוף, אלא נעסוק בתורה בעמל ויגיעה, וגם בעלי בתים העוסקים במלאכתם יקבעו עתים לתורה, ועל ידי זה נזכה ללכת בדרכי האבות הקדושים אשר חפרו בארץ בכח התורה וגילו באר מים חיים.

מים התחתונים בוכים על שהם מכוסים בעפר

חשבתי דרכי כי לפי דברי הבעש"ט, החידושי הרי"ם וביאורו של ה"שפת אמת", יפתח לנו פתח לומר ביאור חדש על מה שגילו לנו חכמינו ז"ל, כי מים התחתונים בוכים שגם הם רוצים לעמוד לפני

ש האדמה מכסה עליהם, וצריכים רק לסלק את האדמה ויתגלו המים ממילא, כן העצה תמיד מצויה בלב איש, אלא שהחומר מכסה בפני העצה, ובסילוק החומר מתגלה העצה שבלבבו ממילא, וזה עצמו היה ענין חפירת הבארות, לפועל דמיוני לזרעם אחריהם, שיהיה בכוחם לסלק החומר ותתגלה העצה שבלבבם ממילא".

ולפי דברינו מתאים ביאור זה להפליא עם דברי הבעש"ט הקדוש, שצריך ללכת בדרכי אבות שחפרו בתוך הארציות כדי לגלות את הניצוצי האלקי, שהרי גם האדם נברא מעפר אדמה המסתיר על באר מים חיים שבקרבו, באופן ששתי החפירות בארציות העולם ובארציות האדם כדי לגלות הניצוצי האלקי שבקרבם עולות בקנה אחד כפתור ופרח.

"ואם לאו שם תהא קבורתכם"

יומתק להבין בזה מעשה ה' שכפה על ישראל הר כגיגית בשעת מתן תורה, כמו שדרשו בגמרא (שבת פח.) על מקרא שכתוב (שמות יט-ז): "ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם".

והקשו התוספות (שם ד"ה שכפה) הלא כבר קיבלו ישראל את התורה מרצונם כאשר הקדימו נעשה לנשמע, אם כן לשם מה כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית. אך לפי האמור יש לבאר כי ביקש הקב"ה ללמדם בכך לקח נשגב, למען ידעו לדורות עולם מדוע זה כל כך חשוב שיקבלו את התורה.

והביאור בזה על פי שנתבאר כי כלי החפירה שבו חופרים בעפר האדמה כדי לגלות באר מים, היא התורה הקדושה אשר בה ברא הקב"ה את ארציות העולם המכסה על המים, אם כן הרי ברור כי כדי לגלות את באר המים שבתוך האדם צריך לעסוק בתורה שנמשלה למים, אשר בכח קדושתה חודרים בתוך עפר הגוף עד שמגלים את הניצוצי האלקי.

למלאכים על טענתם, איזו תשובה השיב להם הקב"ה בכך שהשליך אמת ארצה.

וביאר ה"יפה תואר" כי "אמת" היא התורה, כמו שתיקנו בברכת התורה: "אשר נתן לנו תורת אמת". והנה מלאכי "שלום" אמרו שאין ראוי לברוא אדם שכולו קטטות, כי מצד היצר שבקרבו תקוטט הגוף עם הנפש ויחטא, וכן "אמת" שהיא התורה אמרה אל יברא שכולו שקרים. מה עשה הקב"ה, "נטל אמת" שהיא התורה והשליכה "לארץ", לרמז שהוא עתיד לתת את התורה לישראל בארץ כדי שיעסקו בה, ובכך יש תרופה כנגד היצר כמבואר בגמרא (קידושין ל:): שעסק התורה הוא תבלין כנגד היצר הרע.

בדרך זו הוא מבאר מה שאמרו מלאכי השרת: "רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך, תעלה אמת מן הארץ", כי דבר זה הוא כטענתם בשעת מתן תורה (שבת פח:): "מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו", הלא קלון הוא לתורה לשבת בין קרוצי חומר, "תנה הודך על השמים". השיב להם הקב"ה כי אדרבה זהו כבודה של תורה שתינתן לישראל, כמו שכתוב: "אמת מארץ תצמח", כי התורה מתבררת דוקא בארץ.

אך לפי האמור יש לבאר ענין זה ביתר שאת, כי אחרי שאמרה "אמת" שהיא התורה: "אל יברא שכולו שקרים", נתחכם הקב"ה להוכיח לאמת שראוי לברוא את האדם: "מה עשה הקב"ה, נטל אמת והשליכו לארץ, הדא הוא דכתיב ותשלך אמת ארצה", כדי שתראה במו עינייה את הארציות של העולם המכסה על בארות המים, והיא הגורמת לאדם שנברא מעפר וממים ליפול בפח השקר.

ומזה תשכיל אמת להבין כי מה שהשליך אותה הקב"ה לארץ, הוא כדי לרמז שעתידי הקב"ה לתת את האמת שהיא התורה לישראל בארץ, כדי שיוכלו להתגבר על השקר בכח התורה שהיא כלי חפירה לחפור בארציות, ועל ידי זה יגלו בארות מים שהם חלקי התורה ניצוצי הקדושה הטמונים במעמקי האדמה.

לפי זה מבואר היטב סיום המדרש: "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך, תעלה אמת מן הארץ", כלומר מדוע אתה נותן את התורה לישראל בארץ, הלא יותר ראוי שתעלה ותתנה למלאכי מרום. על כך משיב המדרש: "הדא הוא דכתיב אמת מארץ תצמח". כלומר תכלית נתינת התורה לישראל היא, כדי שיחפרו בכח התורה בארציות, ויגלו את בארות המים אור התורה הטמון באדמה, ועל ידי זה "אמת מארץ תצמח", שתצמח ותתגלה בחוץ.

כלי, לא יתכן הענין הזה שאמרנו אל מחשבת הטובל, כי יש גבול אל כל אשר הוא בכלי שהוא מעשה ידי אדם, ועל כן לא יחשוב בטבלו כאלו כל העולם מים כאשר בתחילה ושהוא נתחדש לשעתו".

מבואר מדבריו הקדושים, כי ענין הטבילה במקוה הוא לחזור אל שורש וראשית הבריאה, כאשר כל העולם היה עדיין מלא מים בלי עפר הארץ המכסה עליהם. ולפי האמור הדברים מאירים כנתינתם מסיני, כי שורש הטומאה הוא מצד היצר שמגביר את יסוד העפר שבגוף האדם, המכסה על יסוד המים - הניצוץ האלקי שבתוך האדם.

לכן כדי לטהר את האדם מטומאתו צריך שיטבול במים, כדי לעורר את שורש הבריאה כאשר כל העולם היה עדיין מלא מים, שהיא התורה שנמשלה למים טרם שנתכסה בעפר האדמה בציווי של: "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה", ועל ידי הטבילה במים בכוונה נשגבה זו, מתגלה גם אצל האדם "באר מים חיים" - הניצוץ האלקי שבתוך עפר הגוף בלי שום הסתר, וזהו שורש טהרת האדם לגלות הניצוץ האלקי שבתוכו, שלא יהיה ח"ו מכוסה בעפר הגוף בבחינת "שם תהא קבורתכם".

"מה עשה הקב"ה, נטל אמת והשליכו לארץ"

למען אחי ורעי אדברה נא עוד לבאר בזה מאמר פלא במדרש (ב"ר ח-ה): "אמר רבי סימון, בשעה שבא הקב"ה לבראות את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים וחבורות, מהם אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא, הדא הוא דכתיב (תהלים פה- יא) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו. חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל יברא דכוליה קטטא [שכולו מריבות].

מה עשה הקב"ה, נטל אמת והשליכו לארץ, הדא הוא דכתיב (דניאל ח-יב) ותשלך אמת ארצה. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך, [רש"י: חותמו של הקב"ה אמת], תעלה אמת מן הארץ, הדא הוא דכתיב (תהלים פה- יב) אמת מארץ תצמח".

ותמהו המפרשים מה ראה הקב"ה להשליך את האמת ארצה, ממה נפשך אם הקב"ה רצה לברוא את האדם למרות טענת "אמת" שהאדם הוא כולו שקרים, הלא אין מעצור לה לעשות כרצונו הטוב, לברוא את האדם אפילו בלא השלכת אמת ארצה, ואם רצה הקב"ה להשיב

לומר שירה עד שיטלו רשות מכם... ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח וניסוך המים". הכוונה בזה, כי תכלית נתינת חלקי התורה שהם בבחינת "מים עליונים" לישראל היא, שיזכו על ידי עסק התורה וקיום המצוות לחפור בארציות העולם, כדי לגלות ניצוצי הקדושה שהם בבחינת "מים תחתונים", כי התורה והמצוות הן הם בבחינת כלי חפירה לחפור בארציות העולם.

וזהו שהשיב הקב"ה למים התחתונים: "הואיל ולכבודי עשיתן כל כך, אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם", כי מאחר שהקב"ה נתן לנו את התורה מים העליונים כדי שנחפור ונגלה על ידם מים התחתונים שבמעמקי האדמה, לכן רק אחרי שיצליחו ישראל לחפור על ידי התורה והמצוות בארציות העולם ולגלות מים התחתונים, יש להם רשות לומר שירה לפני הקב"ה שמילאו את שליחותם נאמנה.

והוסיף הקב"ה לחזק את המים התחתונים: "ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח וניסוך המים", ביקש הקב"ה לרמז בכך, כמה חשוב לפניו עמלו של אדם בשר ודם קרוץ מחומר, שחופר בארציות העולם כדי לגלות ניצוצי הקדושה מים התחתונים, עד כדי כך שהקב"ה בוחר שיקריבו מהם לפניו על המזבח.

טהרת עפר של הגוף על ידי טבילה במקוה מים

ועתה בא וראה כי לפי דברי החידושי הרי"ם וה"שפת אמת", יאירו עינינו למצוא דברי חפץ לבאר ענין טהרת האדם מטומאתו על ידי הטבילה במקוה מים, על פי מה שכתב בספר החינוך (מצוה קעה) ביאור ענין טהרת האדם על ידי הטבילה במים, והנה הדברים בלשון קדשו:

"ובטעם המים שיטהרו כל טמא אחר שיש על צד הפשט, כי הענין הוא כדי שיראה האדם את עצמו אחר הטבילה כאלו נברא באותה שעה, כמו שהיה העולם כולו מים טרם היות בו אדם, וכמו שכתוב (בראשית א-ב) ורוח אלקים מרחפת על פני המים. ויתן אל לבו בדמיון כי כמו שנתחדש בגופו יחדש גם כן פעולותיו לטוב, ויכשיר מעשיו וידקדק בדרכי השם ברוך הוא.

ועל כן אמרו חכמים שלא תכשר הטהרה במים שבכלי, רק במים חיים או מכונסים שהן על קרקע ולא בכלי מכל מקום, כדי לתת אל לבו במחשבה כאלו העולם כולו מים, והוא נתחדש בעלותו מהן כמו שאמרנו, ואם יהיו המים בכלי או אפילו עברו על

לרפואה שלימה של הגאון רבי שלום חיים בן עליזה שליט"א נדבת דר. רפאל ולימור מהדב הי"ו